

This is an electronic reprint of the original article.

Author(s): Hoppu, Petri

Title: Svensk kadrilj från Asikkala

Year: 2022

Version: Publisher's version

Please cite the original version:

Hoppu, P. (2022). Svensk kadrilj från Asikkala. *Folkdansforskning i Norden*, 45(1) 31-35.

Petri Hoppu

SVENSK KADRILJ FRÅN ASIKKALA

Den mest omfattande folkdanspublikationen med material från det finskspråkiga Finland, några danser även från Svenskfinland, är Tanhuvakka (1977) som redigerades av Pirkko-Liisa och Esko Rausmaa. Jämfört med de äldre publikationerna finns det avsevärt flera danser i Tanhuvakka, och då man planerade den var det meningen att man skulle samla alla dansbeskrivningar som man kunde hitta och som skulle vara tillräckligt noggranna för en instruktionsbok. En av de danser som tidigare inte hade publicerats var Svensk kadrilj från Asikkala (*Ruotsinkatrilli Asikkalasta*), södra Tavastland, upptecknad av Anni Collan efter spelmannen Adolf Fredrik Mikkola 1908. Musiken till denna dans i Tanhuvakka är en kadriljmelodi från Asikkala men inte efter Mikkola. Dansen presenteras i förkortad form i boken och musiken har också förkortats.

Det finns dock även en annan kadriljmelodi från Asikkala, som Otto Andersson upptecknade 1903 (SLS 325, 137–143, *Ruotsin kadrilli*). Den spelades för Andersson av samme A. F. Mikkola, och dess början liknar melodin i Tanhuvakka. Mikkolas kadriljmelodi är dock anmärkningsvärt längre och mer mångfaldig, och den avslöjar vissa detaljer i dansen på ett intressant sätt.

Det är självklart att melodin som Otto Andersson upptecknade efter Mikkola

var densamma som han hade spelat till dansen. Collan upptecknade sällan dansmelodier, och det är därför den inte fanns med dansbeskrivningen som användes då man gjorde Tanhuvakka. Mikkolas melodi finns i Svenska Litteratursällskapet i Finlands Folkkultursarkiv och den har aldrig publicerats. Den nämns i en förteckning i melodisamlingen *Yngre dansmelodier* (Andersson & Dahlström 1975, 618), men liksom ett flertal andra långa dansmelodier kunde man inte ta den med i själva boken. De flesta melodierna i denna samling är från Svenskfinland, och därför är det förståeligt att ett sådant enstaka omnämnande inte märktes då man utgav Tanhuvakka och sökte efter melodier till dansbeskrivningar som var från det finskspråkiga Finland.

Kadriljer i Finland

En större del av finländska kadriljer, särskilt i södra och västra Finland, hör till kontradanser vilkas ursprungliga namn var kotiljong. Det är typiskt för dansnamn att de inte alltid är logiska, och att ta reda på dansens historia utifrån namnen kan lätt leda till förvirring. Som jag skrev i min artikel *Från kotiljong till röntyskä* (2017), har kotiljongen under sin 300-åriga historia inneburit helt olika danser, som har förenats endast av att de alltid på något sätt varit kontradanser.

ser. Man började kalla den gamla kotiljongen kadrilj på 1800-talet, medan kotiljong etablerades som namn på ett dansspel som inte hade någonting med den ursprungliga dansen att göra (Dodworth 1900, 145; Rogers 2003, 9–10).

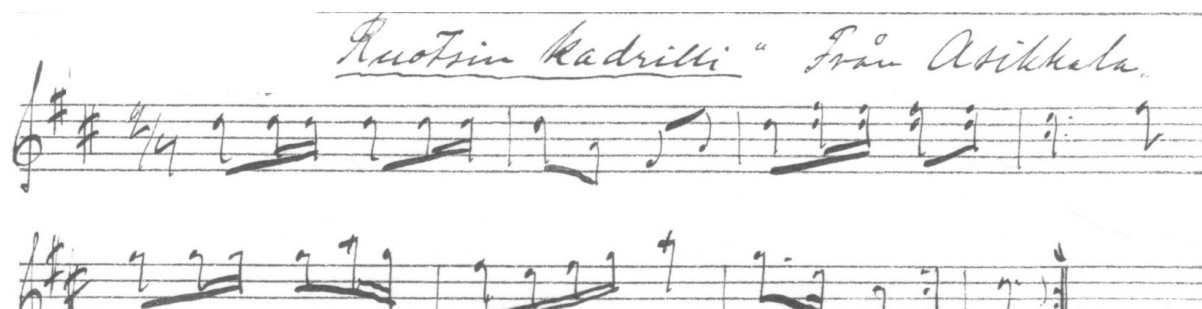
I Finland blev dansen populär som folklig dans i mitten av 1800-talet, tydligen vid den tidpunkt då namnet redan hade ändrats till kadrilj eftersom inga uppgifter om kotiljong som namn på en folklig dans har hittats. Den var dock inte den enda kadriljen som kom till Finland på 1800-talet, utan olika varianter kom från väster såväl som från öster (Hoppu 2017).

I Finland kallades kadriljen av kotiljongtyp rätt ofta för svensk kadrilj (på finska *ruotsinkatrilli*) till skillnad från andra kadriljer, särskilt ”ryska kadriljer”. I västra och södra Finland betydde rysk kadrilj helt annat än i östra Finland, främst i Karelen. I Karelen var kadriljens förebild inte kotiljong utan den franska kadriljen från 1800-talets början som hade blivit ytterst populär i Ryssland, först som herrskapsdans och senare på 1800-talet som folklig dans. I västra och södra Finland dansades däremot rysk kadrilj (*ryssänkatrilli*, *venäjänkatrilli*) i valstakt, och den kunde vara en tur i purpurin (t ex Bergholm 2016) eller självständig dans (t ex Heikel 1938, 105–107). Den liknade inte karelska kadriljer på något sätt. Det är helt möjligt att kopplingen till purpurin var avgörande för dess benämning eftersom purpurin hade kommit till Finland från Ryssland.

Ofta hette svenska kadriljen dock bara kadrilj när det inte fanns någon känd ”konkurrerande” form av kadrilj på orten. De vanligaste svenska kadriljerna fanns i Nyland, Åland, Tavastland, Åboland och Satakunda, men de östligaste uppgifterna finns ända från Viborg i södra Karelen. Det finns faktiskt två kadriljer av kotiljongtyp kända i Viborg, varav den ena heter kadrilj (SKS Pulkkinen 228. 1912) och den andra svensk kadrilj (SKS Collan 64. 1908). Deras strukturer liknar västfinska svenska kadriljer, men de är i valstakt och samma melodi upprepas genom hela dansen. Typiskt för de flesta svenska kadriljer är faktiskt att varje tur har sin egen melodi, vilket också är fallet i Mikkolas svenska kadrilj från Asikkala. Den är troligen den östligaste uppgiften om en sådan kadrilj från det finskspråkiga Finland. Från Svenskfinland känner man några liknande kadriljer från östnyländska socknar som ligger ännu östligare.

Dansens och melodins strukturer

Svensk kadrilj från Asikkala representerar kadrilj av kotiljongtyp i sin tydligaste form. Både den ursprungliga dansinstruktionen och musiken upptecknad av Andersson berättar om en mångsidig dans där spelmannens roll som dansmästare är viktig. Det är ingen slump att både dans och musik lärdes ut av samma person: spelmannen behärskade båda.

Första turens första del: Marsch

Både dansinstruktionen och melodin avslöjar att dansen har åtta turer som består av växlande och permanenta delar och som har sina egna specifika melodier:

Första turen

Växlande del: Marsch.

Permanent delar: fram och tillbaka, figuréerna, fram och tillbaka.

Andra turen

Växlande del: var och en dansar polka med sin partner.

Permanent delar: som i första turen.

Tredje turen = andra turen

Fjärde turen

Växlande del: damernas ring.

Permanent delar: som i första turen.

Femte turen

Växlande del: kavaljerernas ring.

Permanent delar: som i första turen.

Sjätte turen = fjärde turen

Sjunde turen = femte turen

Åttonde turen

Växlande del: marsch.

Permanent delar med variation: fram och tillbaka, damernas byte, fram och tillbaka.

Turen och melodin upprepas med kavaljerernas byte.

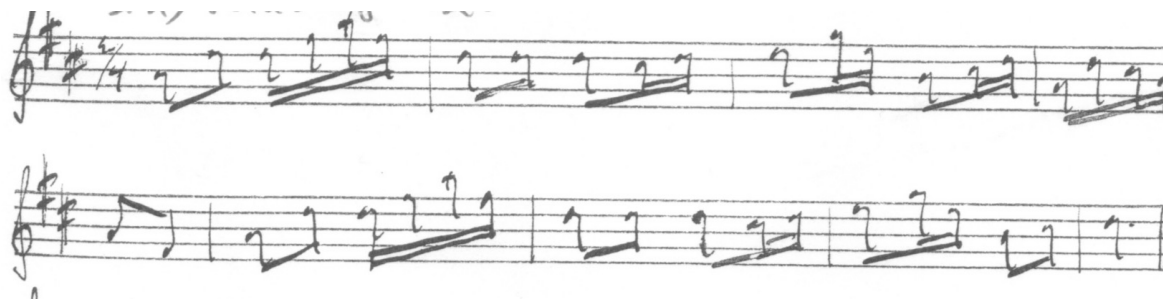
Variationer av de permanenta delarna i sista turen är typiska för svenska kadriljer. Det är också typiskt att dansa polka parvis på stället i andra och tredje turen. Polkan blev populär som folklig dans lite senare än den svenska kadriljen, men det finns gott om information om polka i samband med olika kadriljer och andra kontradanser från slutet av 1800-talet. Troligen såg denna del ursprungligen annorlunda ut som det var fallet i många andra kadriljer (t ex Heikel 1938, 126–127), och polkan var ett senare tillägg.

I Svensk kadrilj från Asikkala upprepas damernas och kavaljerernas ringar (4. och 6. turerna samt 5. och 7. turerna) medan i 1700-talets kotiljong dansades damernas och kavaljerernas kors efter ringarna. Enligt Tanhuvakka dansas Svensk kadrilj från Asikkala på två motsatta rader, men också fyrkant var möjlig, vilket anses ha varit en äldre sed. Det finns också andra uppgifter om att man började dansa fyrkantsdanser på två motsatta rader (Rausmaa & Rausmaa 1977, 326), så detta var inget undantag. Bakgrunden till detta fenomen kan ha varit till exempel bristen på dansare eller viljan att förkorta dansen, och man gjorde detsamma också i europeiska danssalar på 1800-talet (Rogers 2003, 205).

Som sagt har varje tur sin egen melodi. Tonarten är huvudsakligen D-dur, men ibland ändras den till G-dur. Taktarten är initialt 2/4, men från mitten av tredje turen ändras den ibland till 6/8 taktart.

Kavaljerernas andra ring i 6/8-takt

Andra polkan med eget par

Då man dansar polka, är taktarten dock alltid 2/4.

Åttonde turen: damernas/kavaljerernas byte

Den av Andersson upptecknade låten sammanfaller nästan helt med dansinstruktionen, och i själva verket avslöjar den också en detalj som saknas i dansinstruktionerna: i åttonde turen har Andersson skrivit "långsammare" vid tredje frasen, vilket innebär att musiken spelas långsammare när man byter damer eller kavaljer.

A. F. Mikkola berättade för Anni Collan att han lärde sig dansen i Asikkala 1875, då den var allmän där. Dessa uppgifter överensstämmer med andra liknande dokument, enligt vilka 1800-talets mitt och andra hälft var guldåldern för den folkliga svenska kadriljen i Finland. På vissa ställen dansades de ända fram till 1920-talet, vilket skedde till exempel i Påmark, Satakunda (Rausmaa & Rausmaa 1977, 171, Kadrilj från Påmark), men i allmänhet föll de ur bruk före sekelskiftet.

Arkivmaterial

SKS (Finska Litteratursällskapetets arkiv för folkminne och samtidskultur) Anni Collan 64. 1908. Ruotsinkatrilli. Anna Jäppinen från Viborgs socken.

SKS Asko Pulkkinen 228. 1912. Katrilli. Hilikka Laapas och Esa Roisko från Viborgs socken.

SLS (Svenska litteratursällskapet i Finland, Folkkultursarkivet) Otto Andersson 325. Ruotsin kadrilli från Asikkala. A.F. Mikkola 1903.

Bibliografi

Andersson, Otto & Dahlström, Greta (red.) 1975. Finlands Svenska Folkdiktning VI. Folkdans. A2 Yngre dansmelodier. Helsingfors: SLS.

Bergholm, Kari 2016. Suomalainen purpuri. 2. upplagan. Helsingfors: SKY.

Dodworth, Allen 1900. Dancing and its relations to education and social life. New & enl. ed. New York, London: Harper & Brothers.

Heikel, Yngvar (red.) 1938. Finlands svenska folkdiktning VI. Folkdans. B. Dansbeskrivningar. Helsingfors: SLS.

Hoppu, Petri 2017. Från kotiljong till röntyskä: franska kontradanser i Finland, Karelen och Ingermanland. Folkdansforskning i Norden, 40, 20–26.

Rausmaa, Pirkko-Liisa & Esko (red.) 1977. Tanhuvakka. Suuri suomalainen kansantanssikirja. Porvoo: WSOY.

Rogers, Ellis A. 2003. The Quadrille. A practical guide to its origin, development and performance. Orpington: C & E Rogers.